

TOEKOMSTBESTENDIG BEROEPSONDERWIJS IN KRIMPREGIO'S

ANALYSES VAN REGIONALE CONTEXT - FRIESLAND

NOTITIE

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

ALBERT RUTTEN & TOBIAS VERVLIT

IN OPDRACHT VAN

COMMISSIE MACRODOELMATIGHEID MBO (CMMBO)

AMSTERDAM, 13 JANUARI 2025

SEO-notitie nr. 2025-03.1

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2024 SEO Amsterdam.

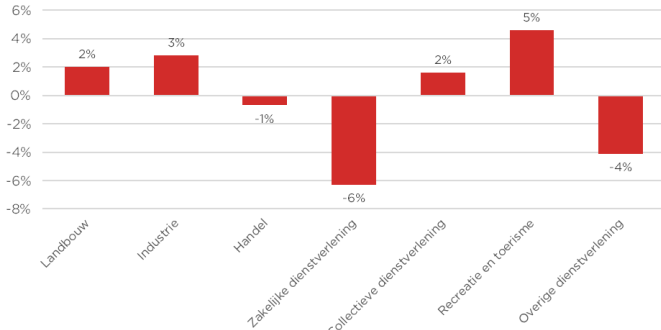
Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit deze notitie te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit deze notitie mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roetersstraat 29
1018 WB Amsterdam

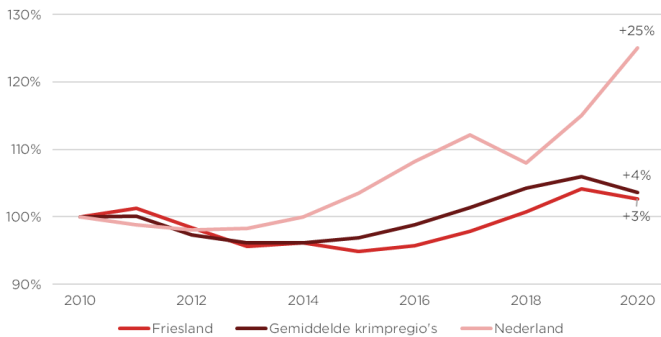
+31 20 399 1255
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl

Samenvatting regionale context Friesland

ECONOMISCH LANDSCHAP



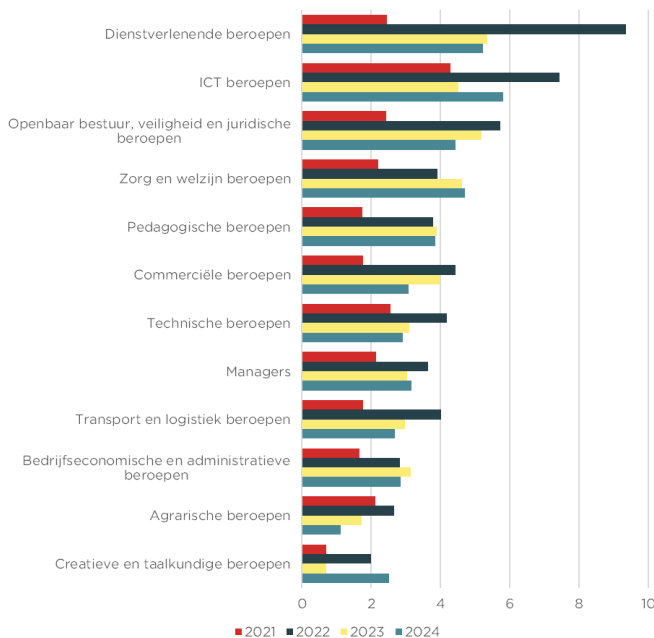
Bron: LISA (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

- De krimpregio Friesland wordt gekenmerkt door een relatief grote sector recreatie en toerisme. Deze sector is groter dan in de meeste andere krimpregio's en groter dan gemiddeld in Nederland.
- Daarnaast zijn de sectoren industrie, zorg & welzijn, detailhandel en bouw kenmerkend voor Friesland. De ICT-sector is duidelijk minder sterk aanwezig. Ook groothandel, specialistische zakelijke diensten en transport & logistiek zijn ondervertegenwoordigd in de regio.
- De economische groei in Friesland ligt iets lager dan het gemiddelde van alle krimpregio's en is significant lager dan in de rest van Nederland. De lage groei van het aantal MKB bedrijven wijst daarmee mogelijk ook op een afnemende economische dynamiek. Ook draagt de afvlakkende banengroei als gevolg van arbeidsmarktkrapte bij aan een lagere economische groei in deze regio.
- Op het gebied van publiek-private samenwerking speelt de Dairy Campus Leeuwarden een belangrijke rol. Dit nationale kenniscentrum op het gebied van melkveehouderij bundelt de krachten van overheid en bedrijfsleven.

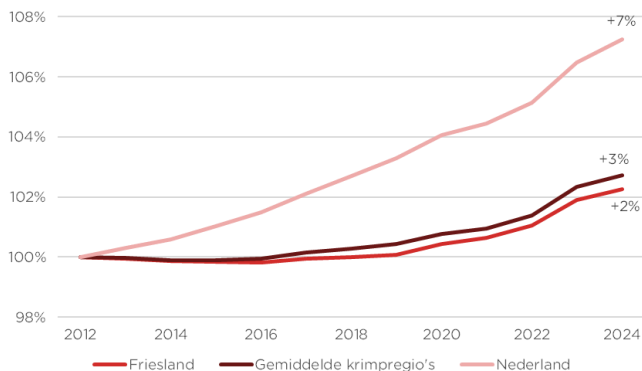
ARBEIDSMARKT EN TEKORTEN



Bron: UWV (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

- Er zijn voor veel beroepen in verschillende richtingen personeelstekorten die de komende jaren blijven aanhouden. Dit komt met name door vergrijzing en mismatch.
- De arbeidsmarktkrapte in Friesland is het sterkst voelbaar bij dienstverlenende beroepen, ICT beroepen en banen in de collectieve sector (zoals overheid, onderwijs en gezondheidszorg).
- Drie mbo-instellingen verzorgen het opleidingsaanbod in Friesland. De studentenaantallen zijn met name hoog in opleidingen op het gebied van zorg en welzijn en voedsel, natuur en leefomgeving. Gezien de arbeidsvraag bieden bol-opleidingen in de zorg en techniek en alle bbl-opleidingsrichtingen een relatief kansrijke startpositie op de arbeidsmarkt.
- Het onderwijs en de arbeidsmarkt sluiten echter niet altijd goed op elkaar aan. Zo kiezen studenten soms voor opleidingsrichtingen waar minder vraag naar is, zoals opleiding in voedsel, natuur en leefomgeving of de sector economie. Daarnaast verandert de vraag van werkgevers door technologische en maatschappelijke ontwikkelingen.
- Bepaalde mbo-instellingen kennen lage studentenaantallen voor sommige opleidingsrichtingen. Zo hebben de opleidingsrichtingen handel en ondernemerschap (bij Aeres), mobiliteit en voertuigen (bij Aeres), en voedsel, natuur en leefomgeving (bij Firda) te maken met lage studentenaantallen. Daarnaast zijn er enkele (specialistische) opleidingen die te maken hebben met zeer lage studentenaantallen.

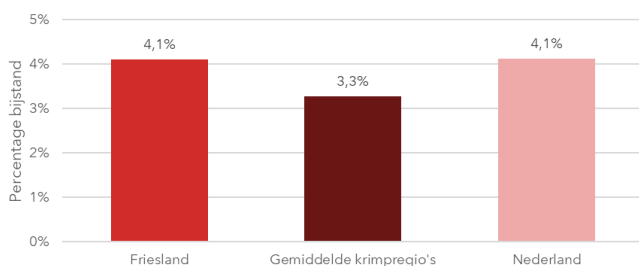
DEMOGRAFISCHE ONTWIKKELING



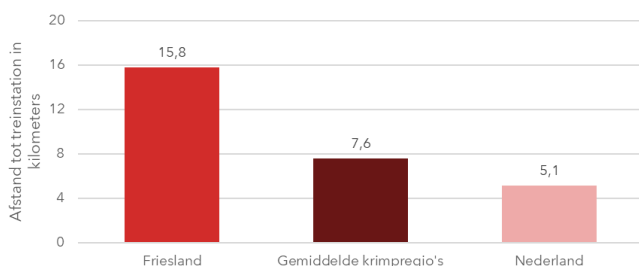
Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

- De bevolkingsgroei in Friesland ligt iets lager dan de bevolkingsgroei in andere krimpregio's en fors lager dan het Nederlands gemiddelde. Migratiestromen -zowel vanuit andere regio's als het buitenland - zijn de belangrijkste reden dat de bevolking vanaf 2019 licht groeit.
- Net als in de meeste andere krimpregio's is in Friesland sprake van een toenemende grijze druk en afnemende groene druk. Ook ligt het aantal mensen in de leeftijdscategorie 25-39 jaar lager dan het Nederlandse gemiddelde. Daarmee wijkt Friesland op deze gebieden niet af van het algemene beeld van de krimpregio's.
- De afgelopen jaren nam het aantal bol-studenten af en het aantal bbl-studenten toe. Naar verwachting daalt het aantal mbo-studenten in Friesland de komende jaren verder als gevolg van ontgroening.
- De grijze druk heeft ook invloed op het arbeidsaanbod: er zijn namelijk meer mensen die de pensioengerechtigde leeftijd bereiken en de arbeidsmarkt verlaten dan dat er mensen toetreden. Vooral in de sectoren transport & logistiek, openbaar bestuur, onderwijs en industrie werken momenteel veel 60-plussers. Gezien de ontgroening, is het de vraag of deze sectoren aan de vervangingsvraag kunnen voldoen.

SOCIAALECONOMISCHE KENMERKEN & LEEFBAARHEID



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

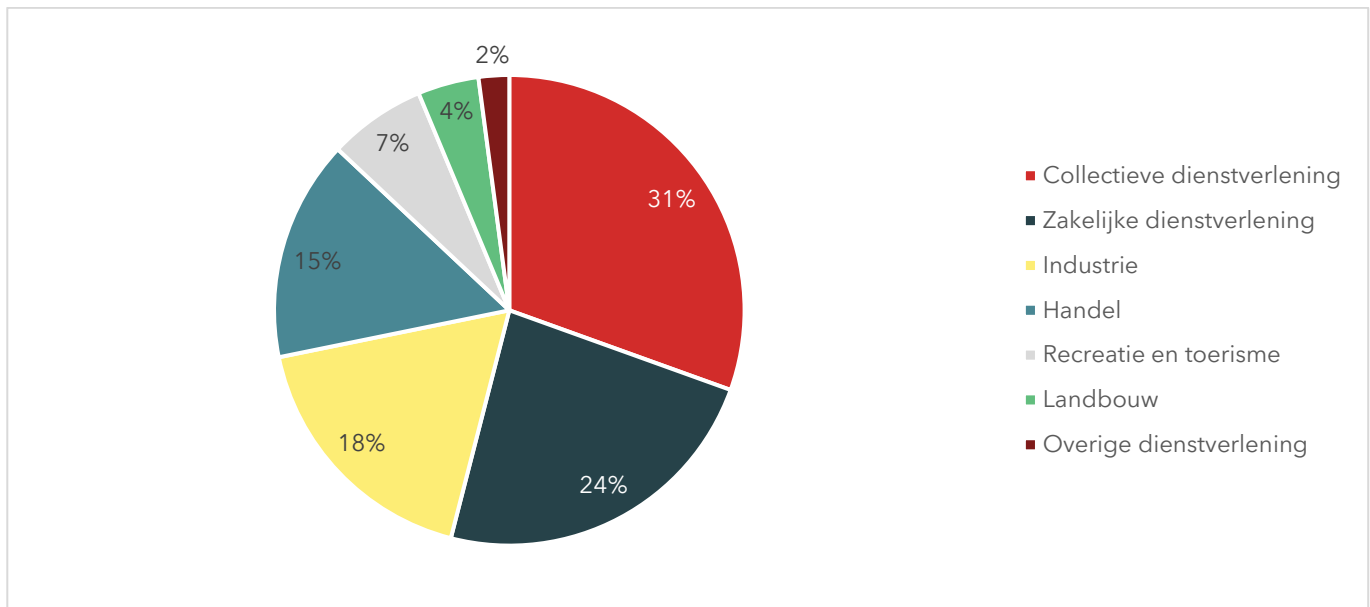
- Friesland is relatief minder rijk: er zitten meer mensen in de bijstand dan in andere krimpregio's. Tevens heeft Friesland minder mensen in de hoogste inkomensdecielen. Deze combinatie zorgt ervoor dat het gemiddelde inkomen in Friesland lager ligt dan het gemiddelde in Nederland en in de in andere krimpregio's.
- Het geringe aantal mensen in de hoogste inkomensdecielen hangt mogelijk samen met het geringe aantal hoger opgeleiden in Friesland. Dit ligt vijf procentpunt onder het Nederlandse gemiddelde.
- De afstand tot voorzieningen, zoals treinstations en ziekenhuizen, is relatief groot. De afstanden zijn ook fors groter vergeleken met andere krimpregio's.

Economisch landschap

Sectorale verdeling

- Op het gebied van banen zijn de grootste sectoren in Friesland de collectieve sector (31 procent), de zakelijke dienstverlening (24 procent) en de industrie (18 procent), zie Figuur 1. De kleinste sectoren zijn recreatie en toerisme (7 procent), de landbouw (4 procent) en de overige dienstverlening (2 procent).

Figuur 1 De drie grootste sectoren in Friesland zijn de collectieve dienstverlening, de zakelijke dienstverlening en de industrie



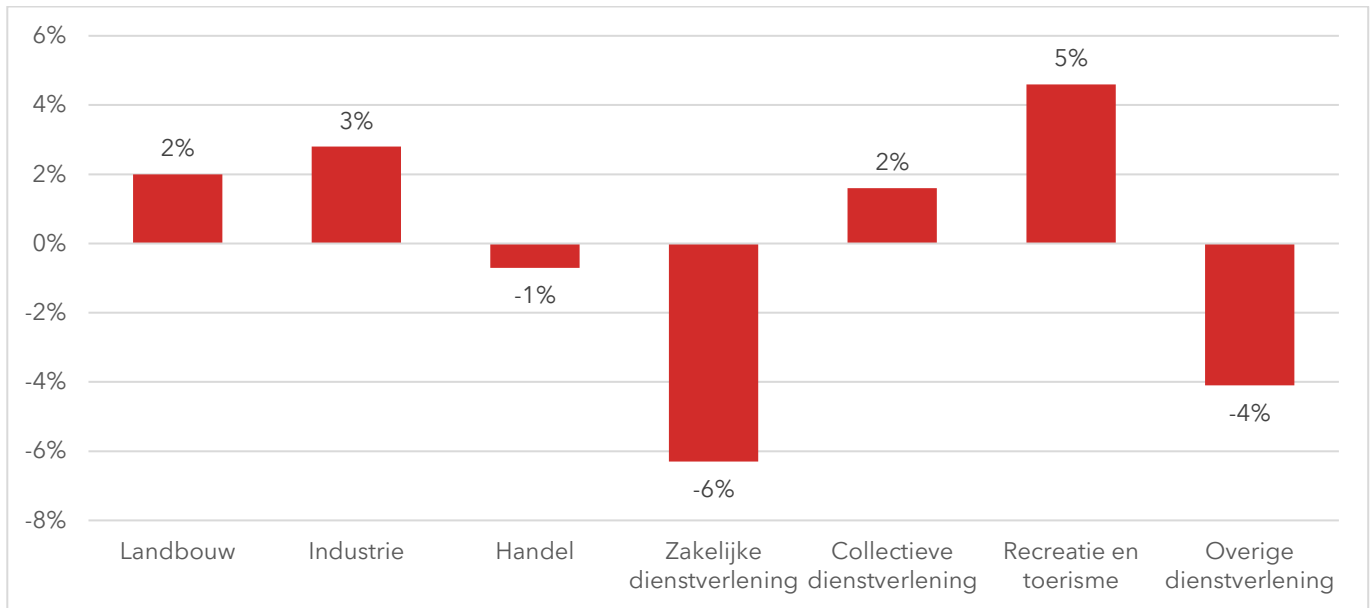
Bron: LISA (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Dit cirkeldiagram toont het percentage banen naar sector voor de arbeidsmarktregio Friesland. De grootste sector is de collectieve dienstverlening. Deze sector bestaat uit het openbaar bestuur, het onderwijs en de gezondheidszorg.

Regionale specialisatie

- Figuur 2 laat zien dat - vergeleken met het landelijke beeld - het aantal banen in de zakelijke dienstverlening en de overige dienstverlening relatief laag ligt in Friesland (6 en 4 procentpunt lager respectievelijk). Het aantal banen in de sector recreatie en toerisme ligt hoger (5 procentpunt). Dit geldt ook voor de landbouw (2 procentpunt) en industrie (3 procentpunt).
- Hoewel deze sectoren wel de regionale specialisatie van Friesland laten zien, zijn de zakelijke dienstverlening en collectieve dienstverlening absoluut gezien belangrijke sectoren (zie Figuur 1).

Figuur 2 Het aantal banen in de zakelijke en overige dienstverlening ligt in Friesland fors lager dan het landelijke gemiddelde

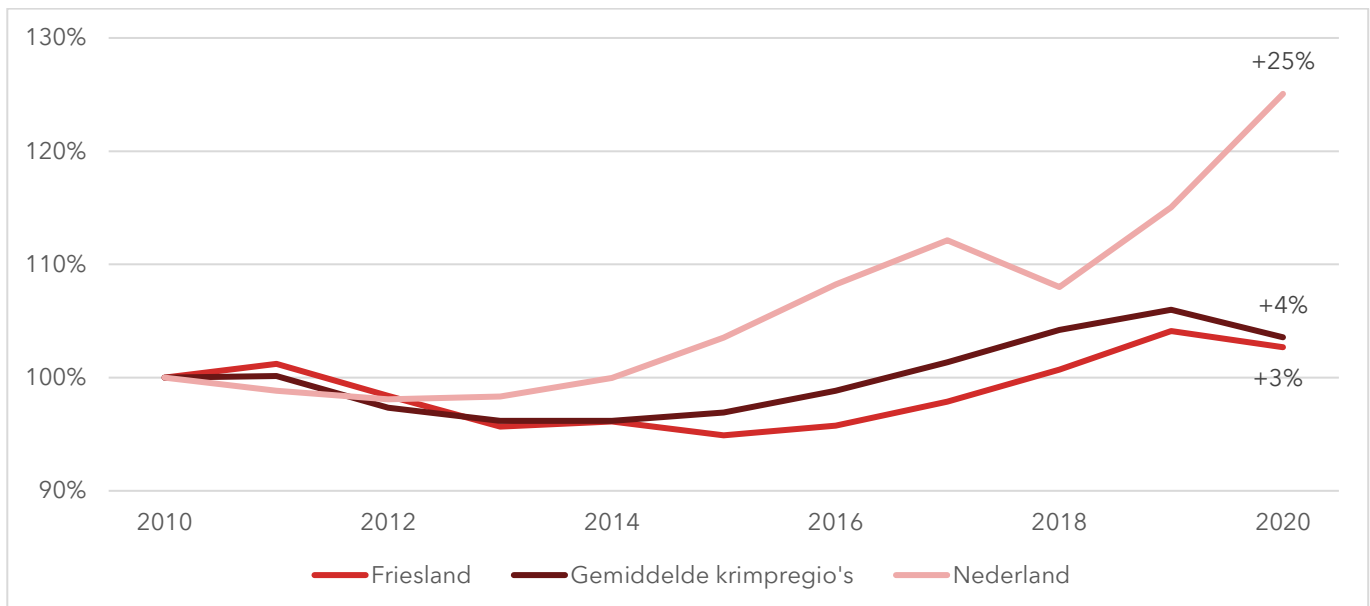


Bron: LISA (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Regionale groei

- De reële economische groei in Friesland is ongeveer één procentpunt lager dan de gemiddelde groei in alle krimpregio's (Figuur 3). Zowel in Friesland als in de andere krimpregio's blijft de groei achter in vergelijking met het gemiddelde in Nederland (22 procentpunt lager).
- Ook draagt de afvlakkende banengroei als gevolg van arbeidsmarktkrapte bij aan een lagere economische groei in deze regio.¹

Figuur 3 De economische groei in Friesland is ongeveer gelijk met die van de andere krimpregio's



¹ Zie [Regio in beeld 2023 Friesland](#)

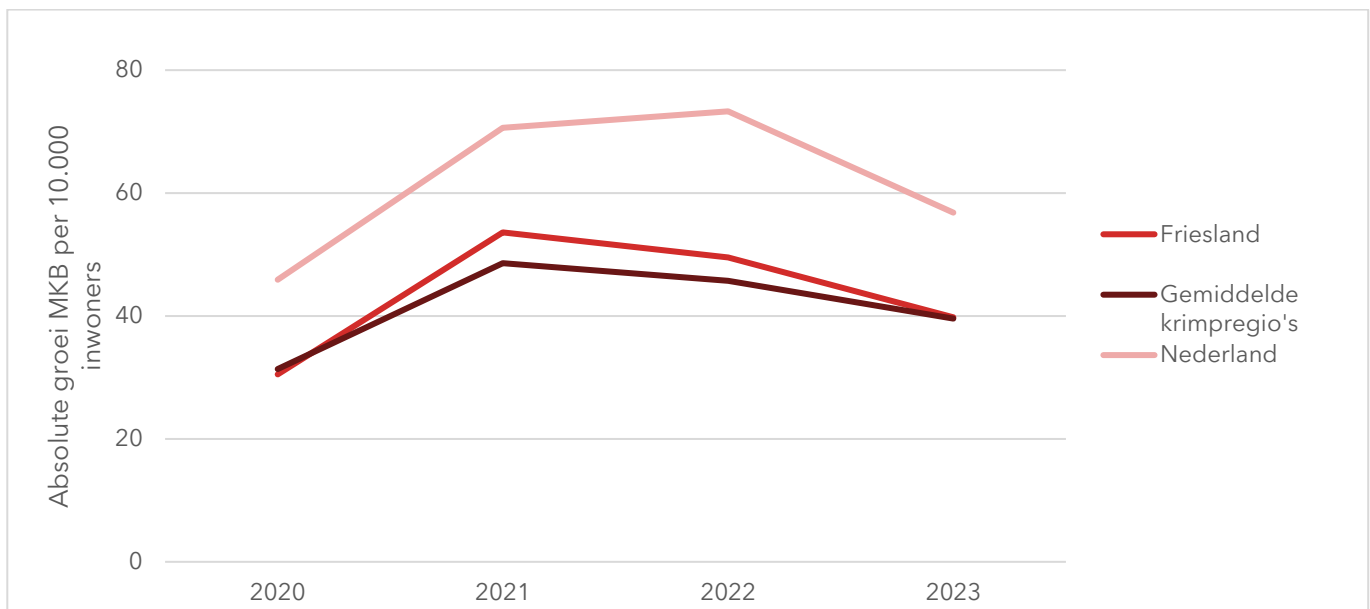
Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek laat de economische groei zien voor de arbeidsmarktregio Friesland, Nederland en het gemiddelde van alle 11 krimpregio's. Bij deze economische groei is gecorrigeerd voor het prijsniveau (het gaat dus om de reële economische groei). Het jaar 2010 is het basisjaar voor alle drie de groepen en is gelijk aan honderd. Indien er sprake is van economische groei (krimp) ligt het getal in de opeenvolgende jaren boven (onder) de honderd.

Aandeel MKB

- Eenzelfde beeld is ook zichtbaar bij de groei van het MKB (zie Figuur 4). De groei van het MKB blijft achter in vergelijking met de rest van Nederland. Wel ligt de gemiddelde groei van het MKB over de afgelopen vier jaren hoger dan de gemiddelde groei van het MKB in de krimpregio's.

Figuur 4 De groei van het MKB ligt lager in Friesland dan gemiddeld in Nederland



Bron: Handelsregister Kamer van Koophandel (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Aanwezigheid publiek-private samenwerking

We bespreken een tweetal initiatieven die gericht zijn op het versterken van de regionale economie:

- Dairy Campus Leeuwarden: de Dairy campus is een nationaal kenniscentrum op het gebied van de melkveehouderij. Op de Dairy Campus werken overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven samen de zuivelsector te versterken voor de toekomst.²
- In nasleep van de coronacrisis is er in Friesland een publiek-private samenwerking ontwikkeld om zzp'ers op weg te helpen op de veranderende arbeidsmarkt.³

² Zie [Home - Dairycampus](#)

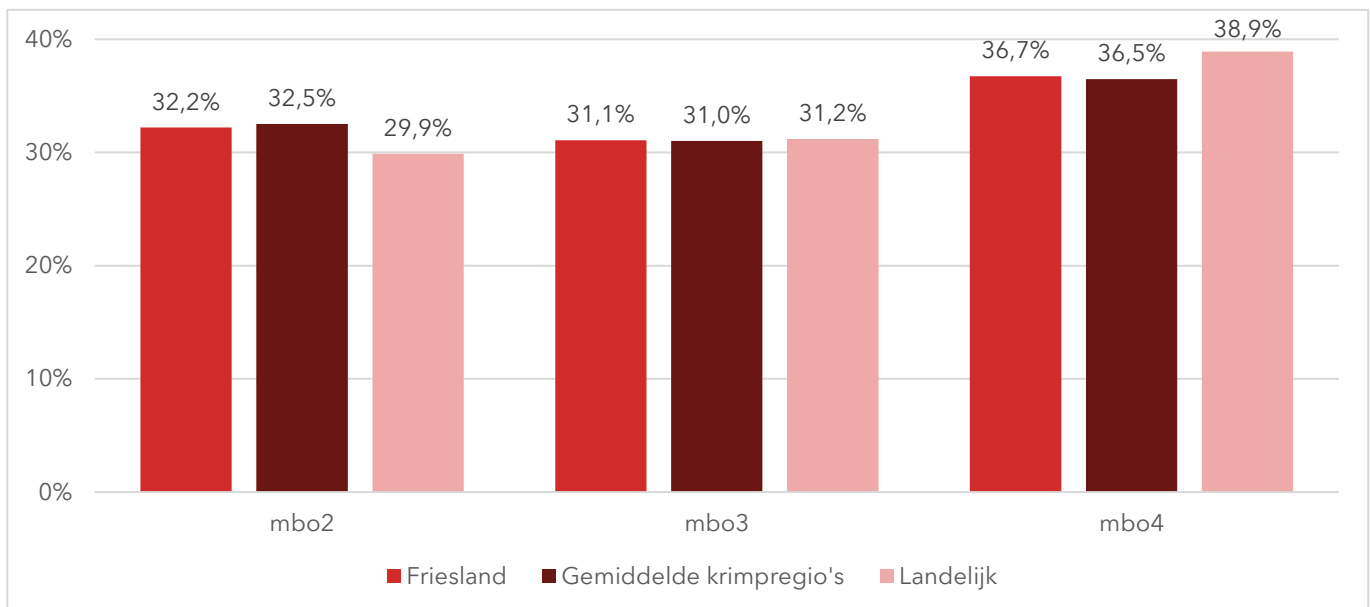
³ Zie [Alle hens aan dek voor heroriëntatie zelfstandigen in Friesland | Samen voor de klant](#)

Arbeidsmarkt en tekorten

Sectoren met grootste tekorten

- Er zijn voor veel beroepen in verschillende richtingen personeelstekorten die de komende jaren blijven aanhouden. Dit komt met name door vergrijzing en mismatch.⁴
- Kijkend naar de arbeidsmarktprognoses voor 2023, zijn er in Friesland vergeleken met het landelijke gemiddelde meer vacatures op mbo-niveau 2 en minder op mbo-niveau 4 (Figuur 5). Ten aanzien van andere krimpregio's scoort Friesland vergelijkbaar.
- De dienstverlenende beroepen, ICT beroepen en beroepen in de collectieve sector (openbaar bestuur, zorg en welzijn) scoren het hoogst op de spanningsindicator van het UWV (Figuur 6). Een hoge score op de spanningsindicator van het UWV impliceert daarmee dat sectoren mogelijk moeite hebben om bestaande vacatures in te vullen in deze beroepsgroepen. Er is dus het meest sprake van krapte in beroepsgroepen met een hoge score op de spanningsindicator. De collectieve sector is tevens één van de grootste werkgevers in de regio en ook een relatief belangrijke, zie Figuur 1.
- De creatieve en taalkundige beroepen en de agrarische beroepen kennen de laagste krapte (Figuur 6).
- De ontwikkelingen in de spanningsindicator verschillen per beroepsgroep. Zo laten dienstverlenende beroepen een eenmalige piek zien waarna de spanningsindicator op een hoog niveau blijft. De zorg en welzijn en de pedagogische beroepen laten daarentegen een gestage groei over de tijd zien. Dit verschil hangt mogelijk samen met de conjunctuurcyclus. Zo zijn bedrijven haastiger op zoek naar medewerkers dan de overheid na afloop van de coronacrisis (2022). Zorg en welzijn laat daarentegen een meer gestage groei zien. De demografische ontwikkeling in Friesland (vergrijzing) kan dit goed verklaren (zie ook de volgende paragraaf).

Figuur 5 In Friesland zijn de prognoses van het aantal vacatures in 2023 hoger op mbo-niveau 2 en lager op mbo-niveau 4 dan het landelijke gemiddelde

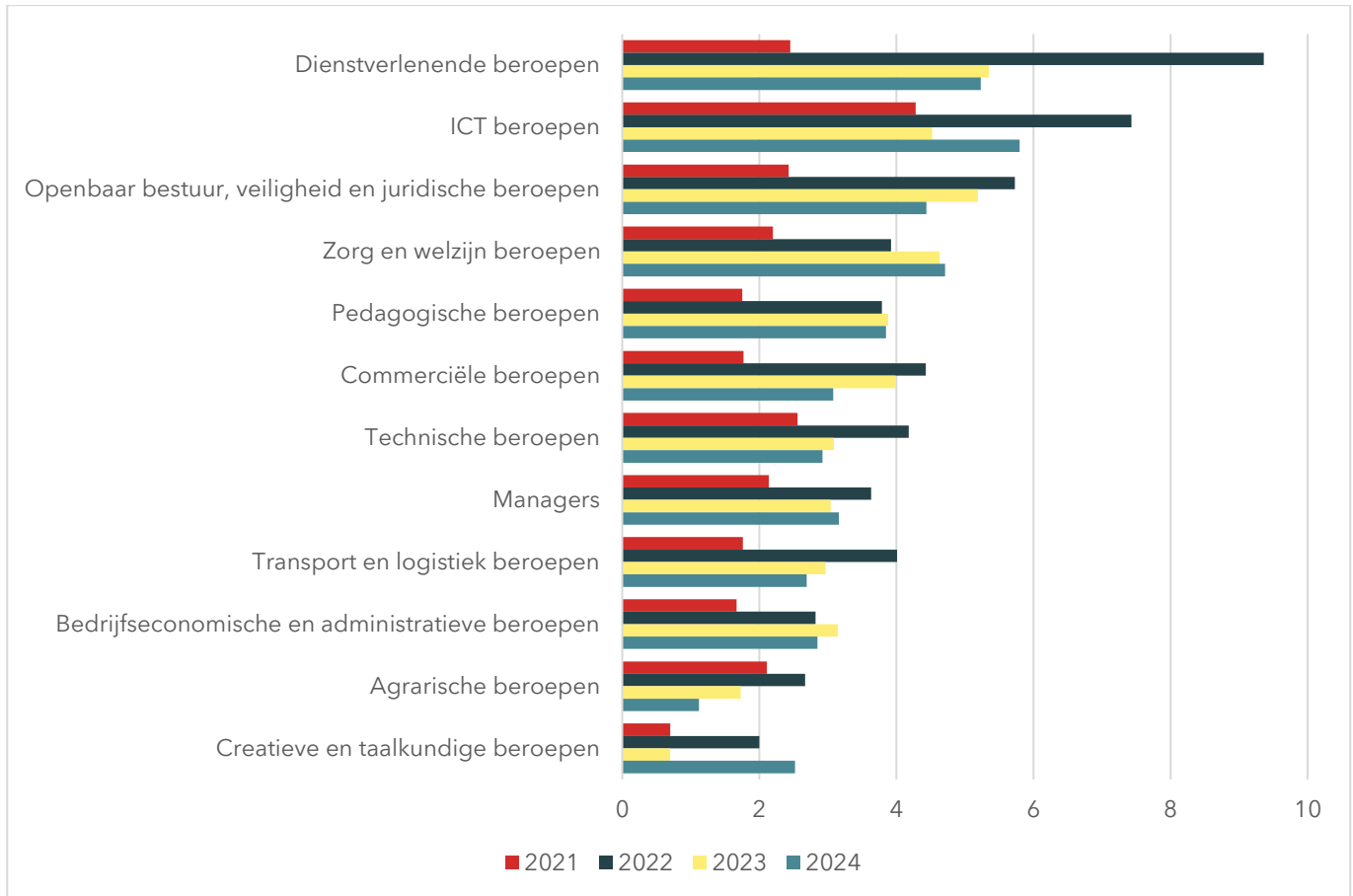


Bron: Atlas beroepsonderwijs en arbeidsmarkt (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

⁴ Zie [Regio in beeld 2023 Friesland](#)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de prognose van het beschikbare aantal vacatures op mbo-niveau (2-4) voor de arbeidsmarktregio Friesland, het gemiddelde van de krimpregio's en het landelijke gemiddelde.

Figuur 6 Volgens de UWV spanningsindicator is de krapte het hoogst bij dienstverlenende beroepen en ICT beroepen



Bron: UWV (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de spanningsindicator voor alle beroepen die beschikbaar zijn voor de UWV spanningsindicator. Hierbij geven kleine getallen (dichtbij nul) aan dat er geen krapte is en een hoog cijfer (verder weg van nul) aan dat er sprake is van zeer grote krapte.

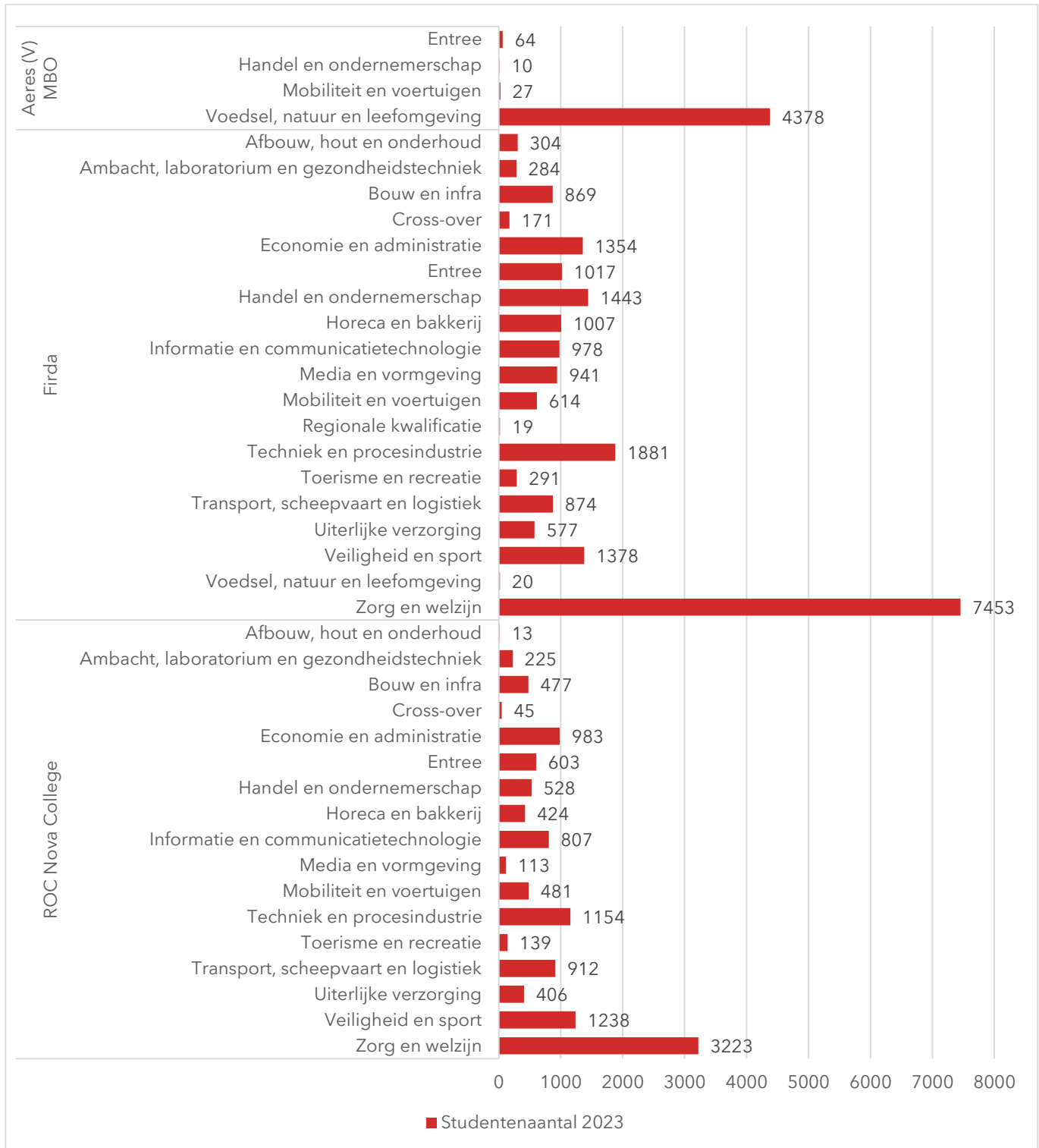
Opleidingsaanbod

- In Friesland zijn er drie mbo-instellingen actief die tien verschillende opleidingsrichtingen aanbieden (Figuur 7). Deze opleidingen zijn op meerdere plaatsen in Friesland te volgen, hoewel de meeste opleidingen wel in Leeuwarden gevestigd zijn (zie ook Figuur 21).
- Deze verschillende mbo-instellingen bieden voor een deel dezelfde opleidingsrichtingen aan. Zo bieden alle drie de instellingen opleidingen aan op het gebied van handel en ondernemerschap en opleidingen op het gebied van voedsel, natuur en leefomgeving. Ook bieden twee instellingen opleidingen aan op het gebied van mobiliteit en voertuigen en horeca en bakkerij.
- Kijkend naar de studentenaantallen zijn de opleidingen op het gebied van zorg en welzijn en voedsel, natuur en leefomgeving relatief groot. Gezien de gestage groei van de arbeidsmarktkrapte voor zorg en welzijn beroepen (Figuur 6), lijken deze mensen een goede uitgangspositie te hebben.

- Gezien de arbeidsvraag bieden bol-opleidingen in de zorg en techniek en alle bbl-opleidingsrichtingen een relatief kansrijke startpositie op de arbeidsmarkt. Het onderwijs en de arbeidsmarkt sluiten echter niet altijd goed op elkaar aan. Zo kiezen studenten soms voor opleidingsrichtingen waar minder vraag naar is, zoals opleiding in voedsel, natuur en leefomgeving of de sector economie.⁵
- Er is een aantal opleidingen die met lage studentenaantallen te maken hebben. Het gaat hier om opleidingsrichtingen handel en ondernemerschap (Aeres), mobiliteit en voertuigen (Aeres), voedsel, natuur en leefomgeving (Firda) en afbouw, hout en onderhoud (ROC Nova College).
- Tabel 1 laat zien dat er ook specifiek een aantal (specialistische) opleidingen te maken hebben met zeer lage studentenaantallen (minder dan 10) die in principe vallen onder opleidingsrichtingen die wel voldoende studentenaantallen hebben. Het gaat hier om opleidingen zoals patisserie (binnen de opleidingsrichting horeca en bakkerij), procestechniek (binnen de opleidingsrichting techniek en procesindustrie) en bediening (binnen de opleidingsrichting horeca en bakkerij). Het is hierbij de vraag of deze opleidingen onder druk staan of dat het gaat om specialistische opleidingen die kunnen bestaan binnen de hoofdopleiding.

⁵ Zie [Regio in beeld 2023 Friesland](#)

Figuur 7 De opleidingsrichting zorg en welzijn heeft de meeste studenten (2022)



Bron: DUO (2022) en DUO (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de onderwijsinstellingen, de opleidingsrichting en het aantal studenten per opleidingsrichting. SVO wordt niet weergegeven, aangezien zij maar twintig studenten in Friesland hebben. Voor het ROC Nova College wordt het totaal aantal studenten weergegeven (dus ook buiten Friesland). Een nadere uitsplitsing voor alleen Friesland bleek niet mogelijk.

Tabel 1 In 2023 kennen een aantal specialistische opleidingen zeer lage studentenaantallen (minder dan tien studenten)

| Aeres (V) MBO | Firda | ROC Nova College |
|----------------------------------|--|--|
| Retail operationeel | Business support | Bediening |
| Voertuigen en mobiele werktuigen | Dienstverlening in de luchtvaart | Leidinggeven op basis van vakmanschap |
| | Elektrotechnische systemen en installaties | Medewerker Food & Hospitality |
| | Human technology | Ondernemerschap op basis van vakmanschap |
| | Industriële lakverwerking | Voeding |
| | Machinaal houtbewerken | |
| | Patisserie | |
| | Procestechniek | |

Bron: DUO (2022) en DUO (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande tabel toont de opleidingen waarbij minder dan tien studenten staan ingeschreven.

Invloed van digitalisering en automatisering

De invloed van digitalisering en automatisering kan zowel positieve als negatieve gevolgen hebben voor de arbeidsmarktregio Friesland. Automatisering heeft de potentie om op termijn routinematig werk te vervangen, hetgeen kan zorgen voor een stijging van de werkloosheid.⁶ Aan de andere kant zal digitalisering de aard van het werk veranderen en daarom zal er vraag zijn naar andere soorten vaardigheden (skills).⁷ Het is van belang dat mbo-instellingen met hun opleidingsaanbod inspelen op deze veranderende arbeidsvraag. De specifieke invulling van deze innovaties zal uiteindelijk verschillen per sector en per beroepsgroep waarvoor mbo-instellingen opleiden.

Demografische ontwikkeling

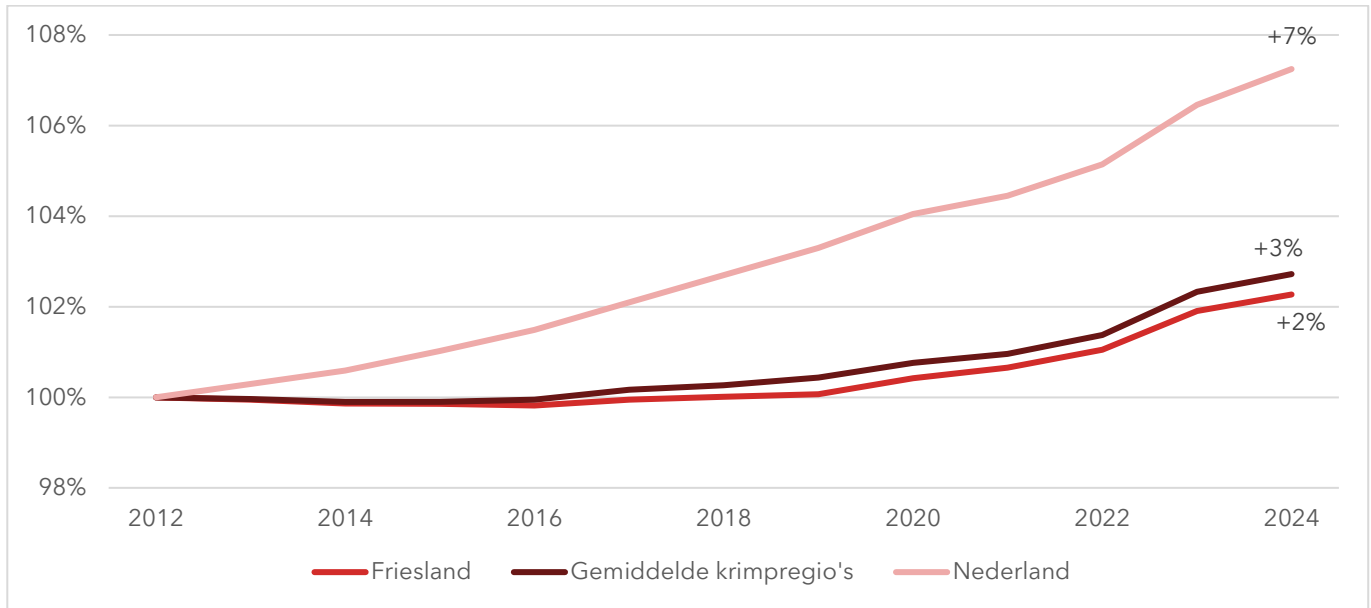
Demografische krimp & migratiestromen

- De bevolkingsgroei in Friesland ligt in de periode 2010-2024 5 procentpunt lager dan in Nederland (Figuur 8). Tevens ligt de bevolkingsgroei in Friesland ongeveer één procentpunt lager dan de gemiddelde bevolkingsgroei van de 11 krimpregio's.
- De natuurlijke aanwas laat een bevolkingsdaling zien. De natuurlijke aanwas (verschil tussen het aantal mensen dat geboren wordt en het aantal mensen dat overlijdt) is in Friesland gemiddeld genomen negatief (Figuur 9).
- Deze bevolkingsgroei wordt dus veroorzaakt door een positief migratiesaldo. Het migratiesaldo (som van het binnenlandse en buitenlandse migratiesaldo) is namelijk positief en groter dan de krimp in natuurlijke aanwas, zie Figuur 9.

⁶ Zie Frey, C. B. (2019). *The technology trap: Capital, labor, and power in the age of automation*. In *The technology trap*. Princeton University Press.

⁷ Zie Acemoglu, D., & Restrepo, P. (2018). *Artificial intelligence, automation, and work*. In *The economics of artificial intelligence: An agenda* (pp. 197-236). University of Chicago Press.

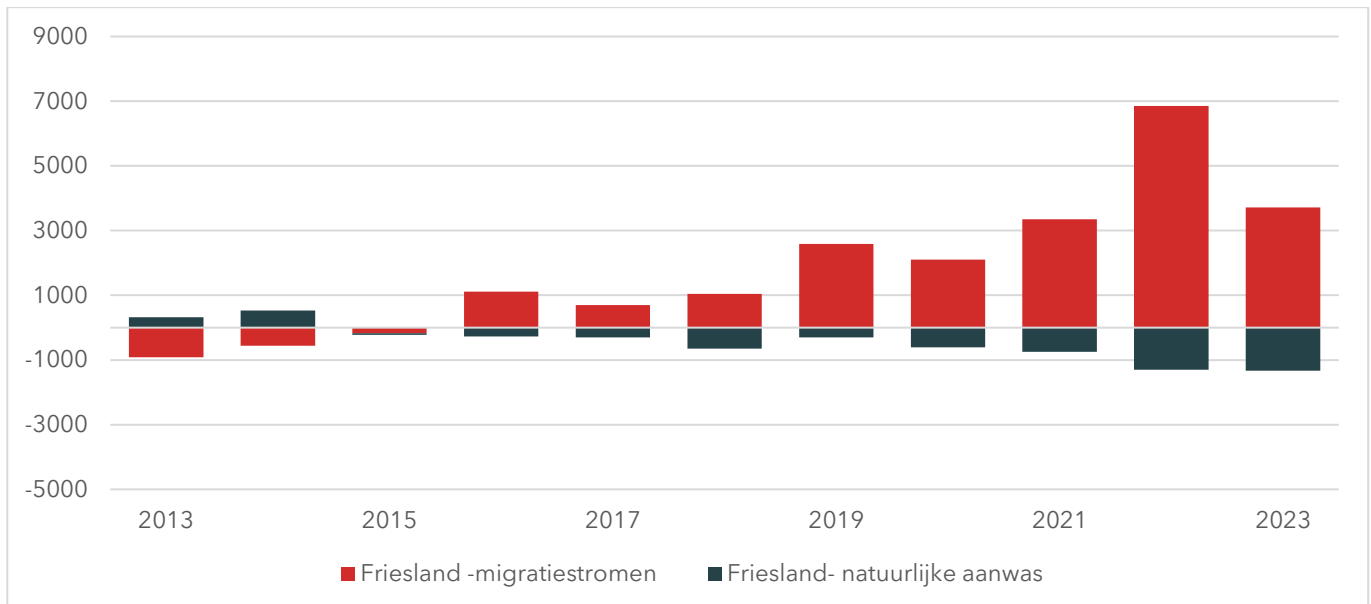
Figuur 8 De bevolkingsgroei in Friesland ligt één procentpunt lager dan in andere krimpregio's



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de demografische ontwikkeling voor de arbeidsmarktregio Friesland, Nederland en het gemiddelde van alle elf krimpregio's. Het jaar 2010 is het basisjaar voor alle drie de groepen en is gelijk aan honderd. Indien er sprake is van bevolkingsgroei (krimp) ligt het getal in de opeenvolgende jaren boven (onder) de honderd.

Figuur 9 De groei van de arbeidsmarktregio Friesland komt door migratiestromen



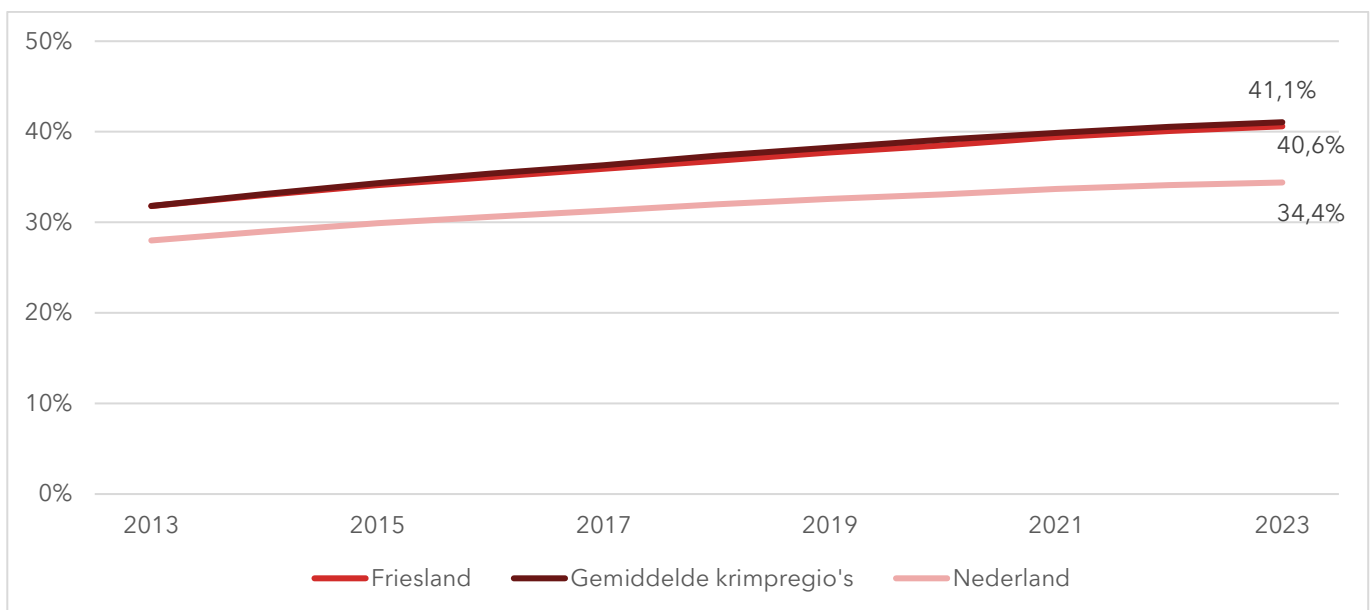
Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de natuurlijke aanwas en migratiestromen voor de arbeidsmarktregio Friesland. Migratiestromen zijn de som van het binnenlandse en buitenlandse migratiesaldo. De natuurlijke aanwas is gedefinieerd als het verschil tussen het aantal mensen dat geboren wordt en het aantal mensen dat overlijdt.

Vergrijzing en ontgroening

- De grijze druk in Friesland is vergelijkbaar met die in andere krimpregio's, maar wel hoger dan gemiddeld in Nederland (Figuur 10). De grijze druk is de verhouding tussen het aantal personen van vijfenzestig jaar of ouder en het aantal personen van twintig tot vijfenzestig jaar. Hoe hoger de grijze druk, hoe meer er dus sprake is van vergrijzing.
- De grijze druk heeft ook invloed op het arbeidsaanbod: er zijn namelijk meer mensen die de pensioengerechtigde leeftijd bereiken en de arbeidsmarkt verlaten dan dat er mensen toetreden. Vooral in de sectoren transport & logistiek, openbaar bestuur, onderwijs en industrie werken momenteel veel 60-plussers.⁸
- Friesland scoort wel beter op het gebied van de groene druk (Figuur 11). De groene druk is de verhouding tussen het aantal personen van twintig jaar of jonger en het aantal personen van twintig tot vijfenzestig jaar. Deze score is te verklaren aan de hand van het noemer effect (Figuur 12): het aantal mensen tussen de twintig en vijfenzestig ligt relatief laag, terwijl het aantal mensen jonger dan twintig jaar vergelijkbaar is met de rest van Nederland. Als gevolg hiervan ligt de groene druk hoger dan gemiddeld in Nederland.
- Deze bevolkingsopbouw zorgt in de komende jaren waarschijnlijk voor een afname van het aantal mbo-studenten (waarbij het aantal bol-studenten harder afneemt dan het aantal bbl-studenten groeit).⁹

Figuur 10 De grijze druk in Friesland is vergelijkbaar met die in andere krimpregio's



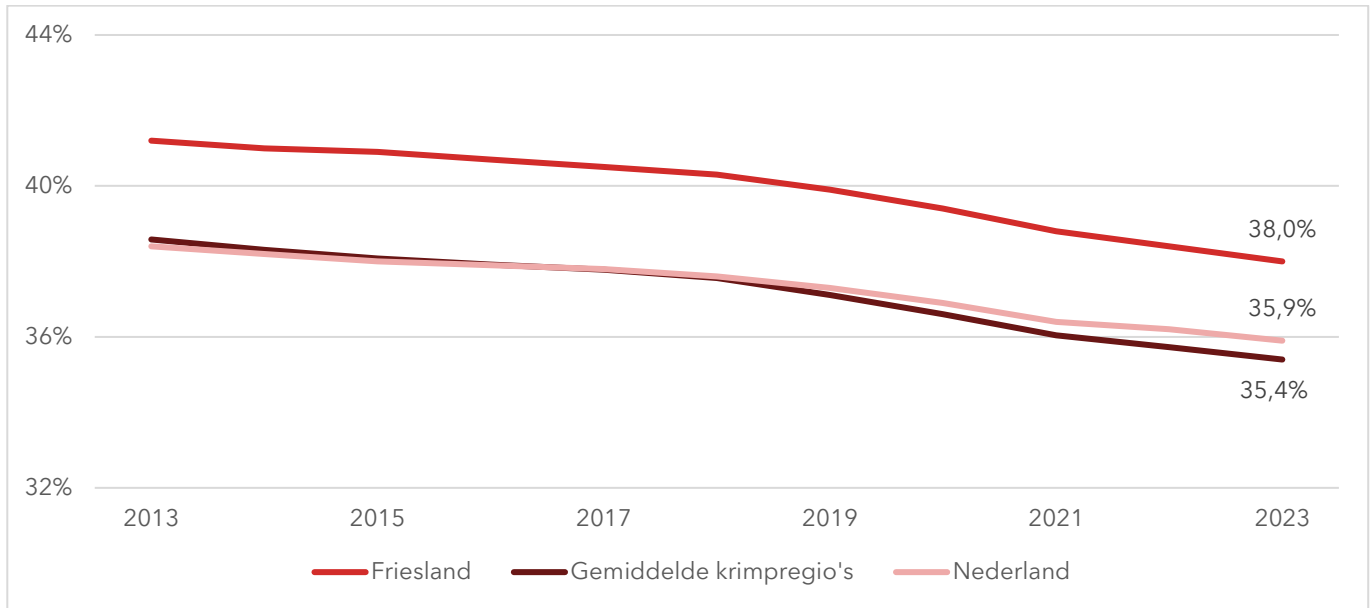
Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de grijze druk voor de arbeidsmarktregio Friesland, Nederland en het gemiddelde van de elf krimpregio's. De grijze druk is gedefinieerd als de verhouding tussen het aantal personen van vijfenzestig jaar of ouder en het aantal personen van twintig tot vijfenzestig jaar. Een hogere grijze druk impliceert dat er meer mensen boven de vijfenzestig zijn dan mensen tussen de twintig en vijfenzestig jaar.

⁸ Zie [Regio in beeld 2023 Friesland](#)

⁹ Zie [Regio in beeld 2023 Friesland](#)

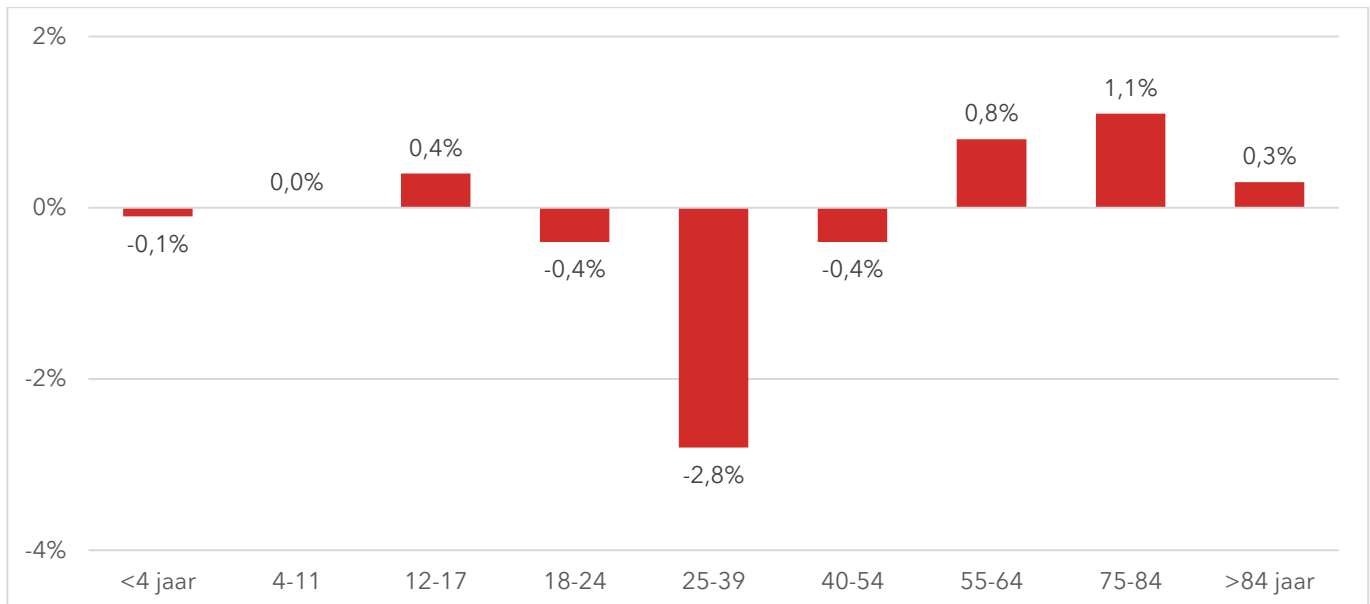
Figuur 11 De groene druk in de Friesland is groter dan in andere krimpregio's en de rest van Nederland



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de groene druk voor de arbeidsmarktregio Friesland, Nederland en het gemiddelde van de elf krimpregio's. De groene druk is gedefinieerd als het aantal mensen jonger dan twintig jaar gedeeld door het aantal personen tussen de twintig en vijfenzeftig jaar. Een hogere groene druk impliceert dat er meer mensen onder de twintig zijn dan mensen tussen de twintig en vijfenzeftig.

Figuur 12 Het aandeel 25-39-jarigen in de arbeidsmarktregio Friesland ligt lager dan gemiddeld in Nederland



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

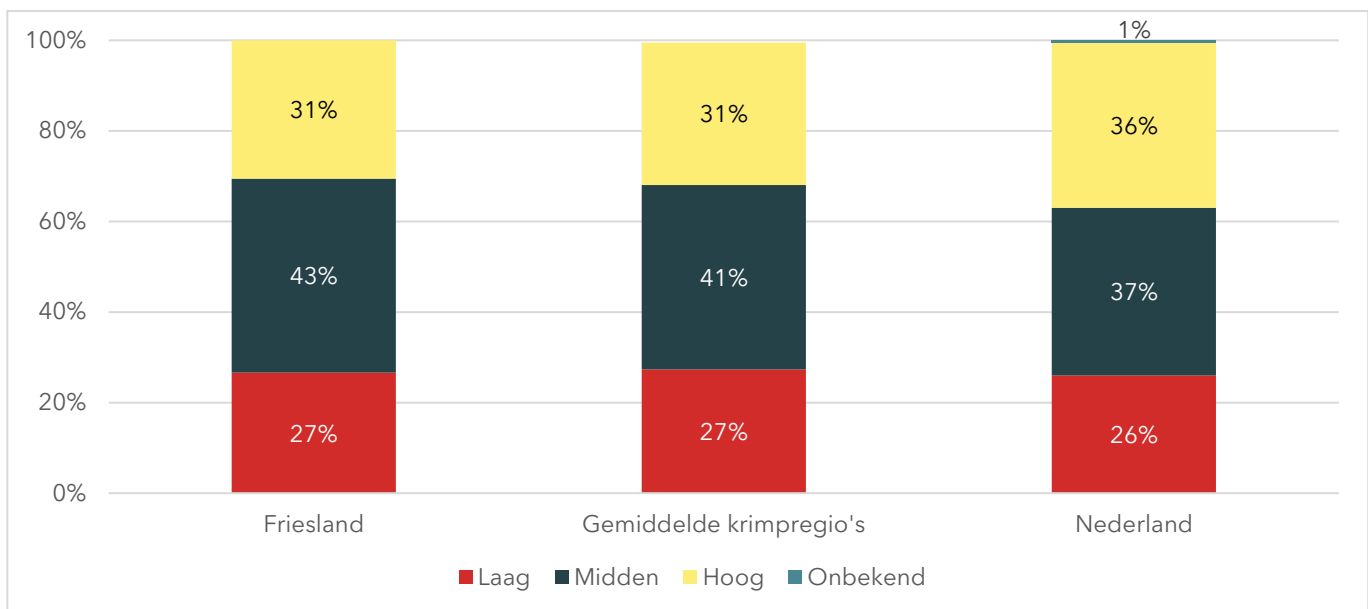
Noot: Bovenstaande grafiek toont het verschil in bevolkingsopbouw naar leeftijd tussen arbeidsmarktregio Friesland en de rest van Nederland voor het jaar 2024. Een percentage kleiner (groter) dan nul duidt op een lagere (hogere) aanwezigheid van die leeftijdsgroep in de arbeidsmarktregio Friesland.

Sociaaleconomische kenmerken

Opleidingsniveau & inkomensverdeling

- In Friesland zijn er relatief meer middelbaar opgeleiden in vergelijking met andere krimpregio's in Nederland (Figuur 13). Het aantal hoogopgeleiden ligt juist relatief laag in Friesland (5 procentpunt minder dan gemiddeld).
- Het beperkte aantal hoogopgeleiden en een hoge grijze druk¹⁰ vertalen zich door in de inkomensverdeling. Het gemiddelde inkomen (gecorrigeerd voor huishoudsamenstelling) is ruwweg 1.400 euro lager in Friesland dan het gemiddelde in andere krimpregio's (Figuur 14). Ten opzichte van het landelijk gemiddeld is dit 3.100 euro. Een uitsplitsing naar inkomensdecielen laat eenzelfde beeld zien: vergeleken met het landelijke gemiddelde zitten er meer mensen in de lagere inkomensdecielen dan in de hogere inkomensdecielen (Figuur 15).

Figuur 13 De bevolking van Friesland heeft een groter aandeel gemiddeld opgeleiden

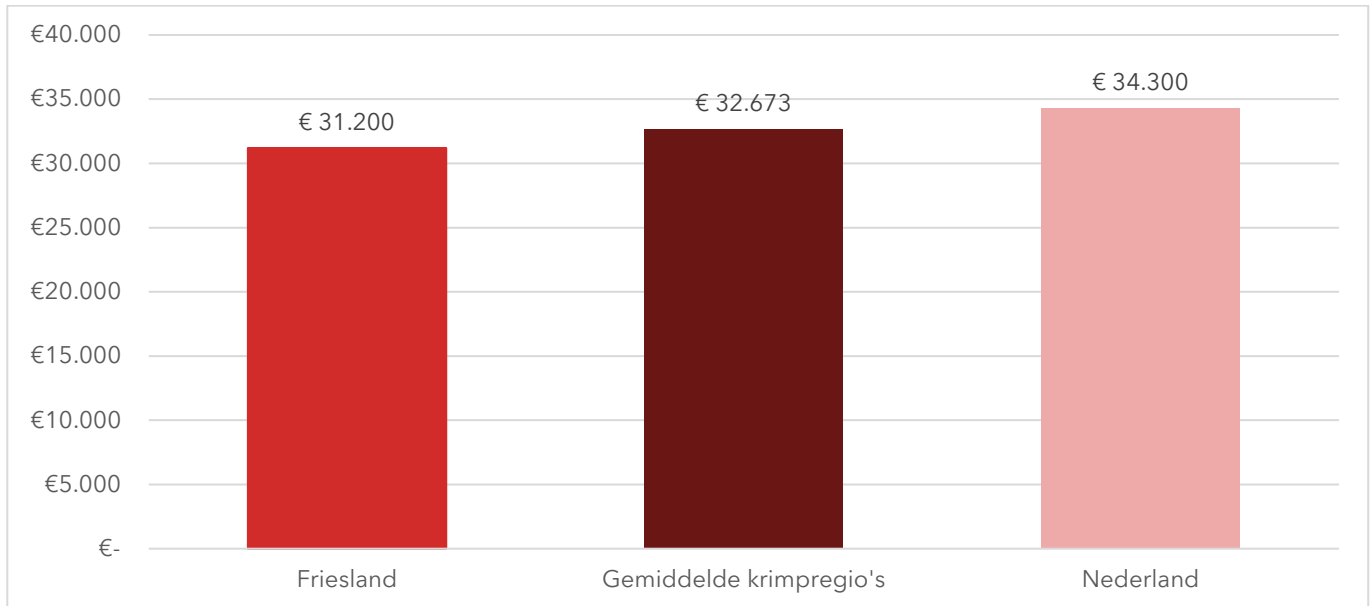


Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont het opleidingsniveau van de beroepsbevolking voor de arbeidsmarktregio Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en het gemiddelde van Nederland in het jaar 2023. Mensen met een laag opleidingsniveau hebben maximaal een mbo-1 diploma. Mensen met een gemiddelde opleiding hebben minimaal een mbo-2 opleiding en maximaal een mbo-4 diploma. Mensen met een hoog opleidingsniveau hebben minimaal een hbo-bachelor diploma. Voor mensen voor wie het hoogste behaalde diploma niet is vastgelegd is het opleidingsniveau onbekend. Dit betreft veelal oudere mensen in de beroepsbevolking.

¹⁰ Doordat pensioengerechtigden doorgaans een lager inkomen hebben dan werkenden, drukt een hoog aandeel ouderen ook het gemiddelde inkomen.

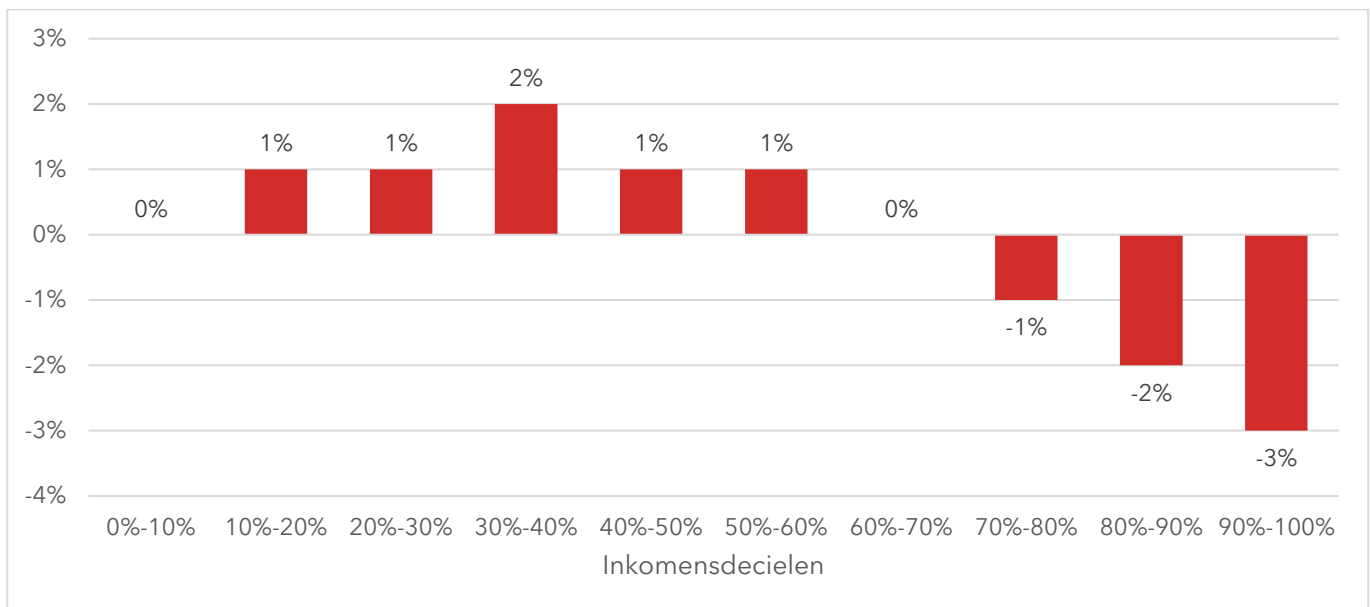
Figuur 14 Het gemiddelde inkomen ligt lager in Friesland dan in andere krimpregio's



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont het gemiddelde gestandaardiseerde inkomen voor Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2021. Het gemiddelde inkomen is gecorrigeerd voor huishoudsamenstelling (het zogenaamde gestandaardiseerde inkomen).

Figuur 15 Friesland heeft meer mensen in de lagere inkomensdecielen in vergelijking met Nederland



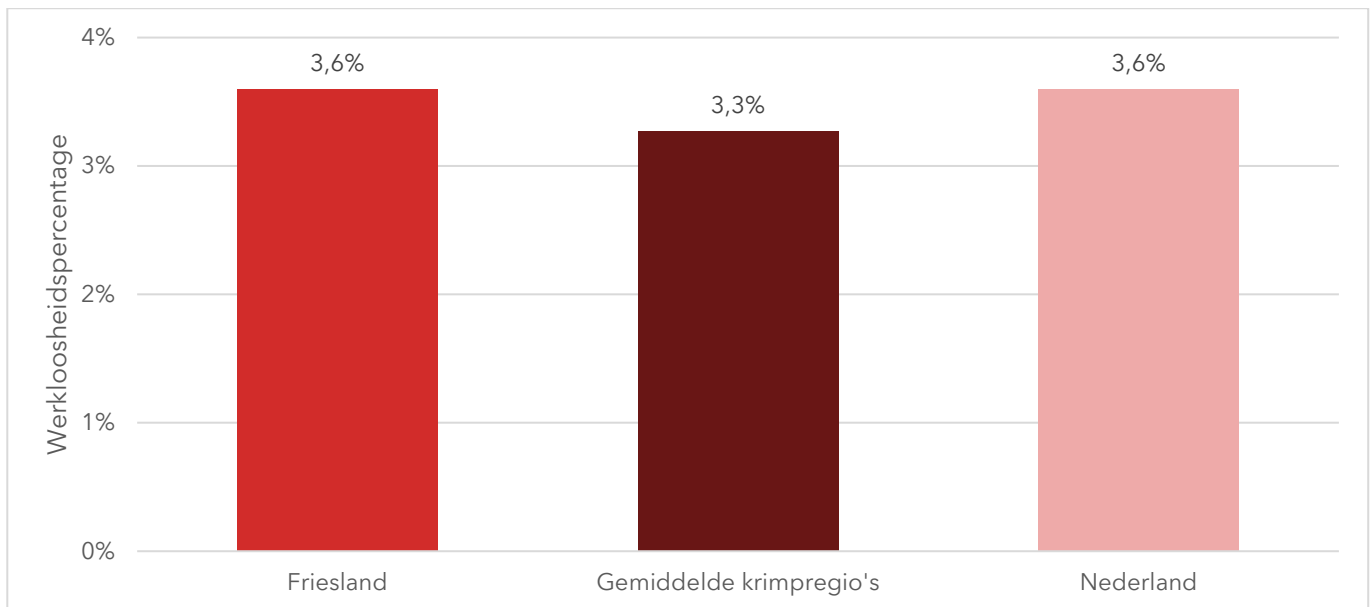
Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont het verschil in de inkomensdecielen in Nederland in vergelijking met Friesland voor het jaar 2022. Hierbij hebben mensen in een lager inkomensdeciel (0-10 procent) een lager inkomen dan werknemers in een hoger inkomensdeciel (90 procent-100 procent). Negatieve (positieve) percentages geven aan dat minder (meer) mensen in een bepaald inkomensdeciel zitten.

Werkloosheid en arbeidsongeschiktheid

- Het werkloosheidspercentage in Friesland is ongeveer 0,3 procentpunt hoger dan het gemiddelde werkloosheidspercentage in alle krimpregio's (Figuur 16). Het is echter wel vergelijkbaar met het werkloosheidspercentage in Nederland (beide 3,6 procent).
- Het percentage arbeidsongeschikten is in Friesland vergelijkbaar met het gemiddelde percentage arbeidsongeschikten in alle krimpregio's (Figuur 17). Het is 0,5 procentpunt hoger dan het percentage arbeidsongeschikten in Nederland. Voor bijstandsgerechtigden scoort Friesland ook vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde (Figuur 18). Beide zijn gelijk aan 4,1 procent. Daarmee ligt het percentage bijstandsgerechtigden wel hoger dan het gemiddelde in andere krimpregio's (3,3 procent).
- Doordat het aantal niet-werkenden (bijstand, arbeidsongeschiktheid en werkloosheid) amper afwijkt van het landelijke gemiddelde, verklaart waarschijnlijk het opleidingsniveau in grote mate de inkomensverdeling.

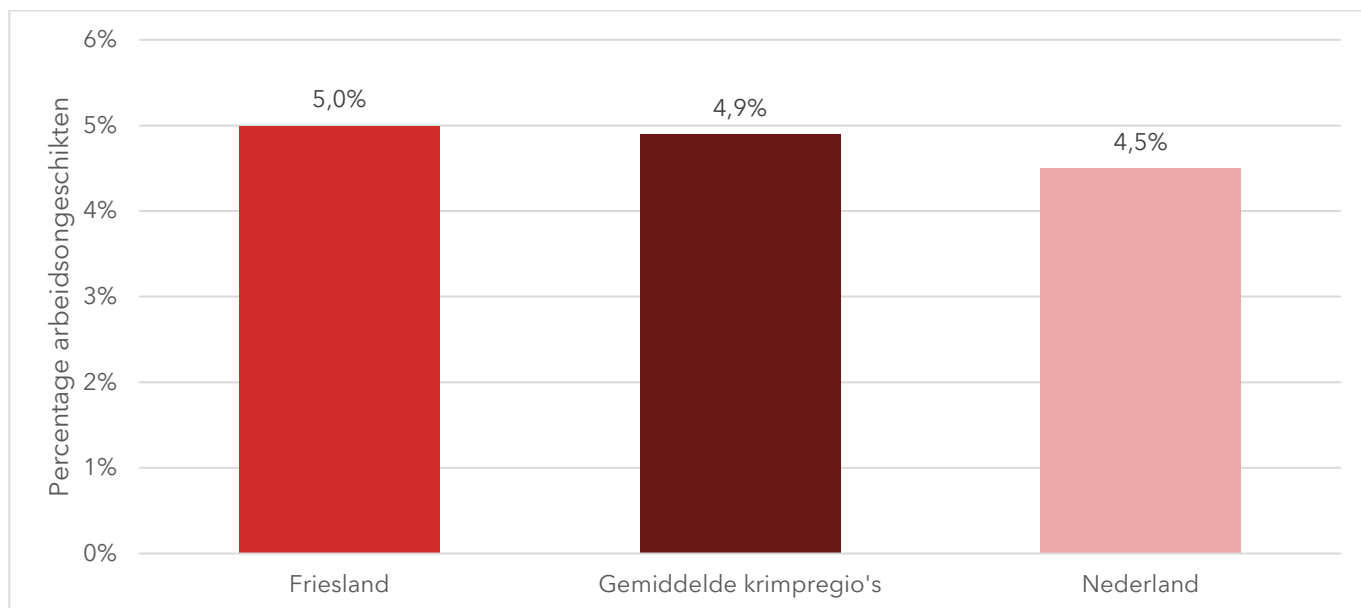
Figuur 16 Het werkloosheidspercentage in Friesland is hoger dan het gemiddelde in de krimpregio's, maar vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde (2023)



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont het werkloosheidspercentage voor Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2023.

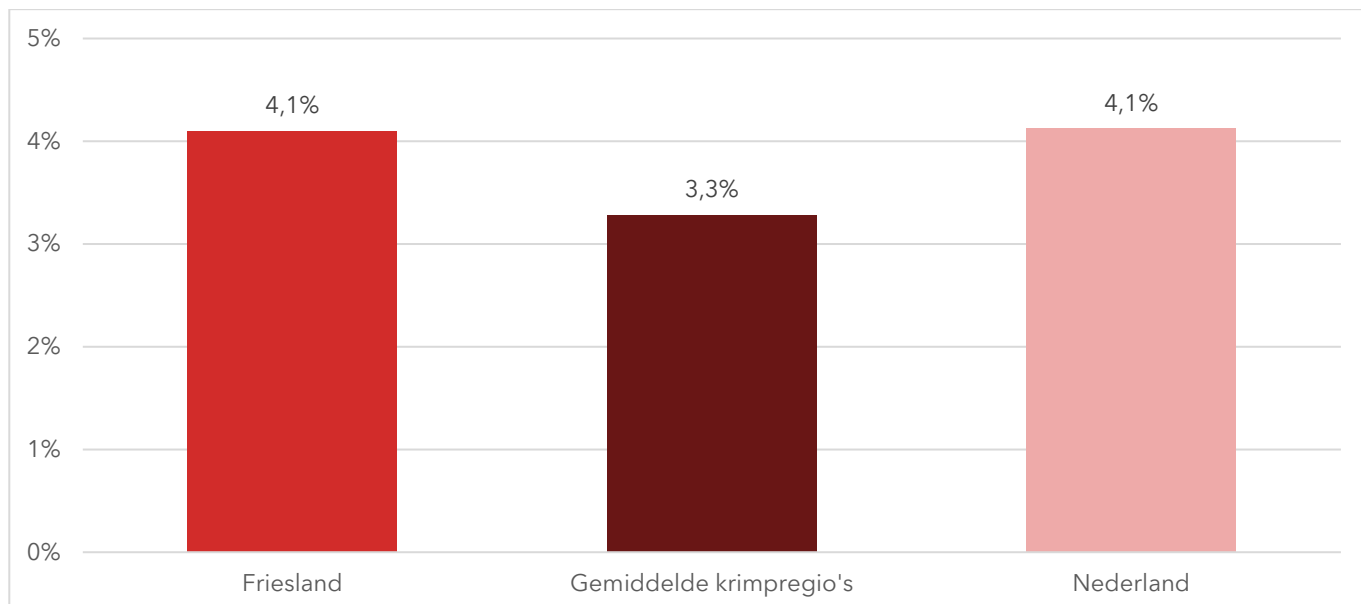
Figuur 17 Het percentage arbeidsongeschikten is hoger dan het landelijke gemiddelde en vergelijkbaar met het gemiddelde in krimpregio's (2023)



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont het percentage arbeidsongeschikten voor Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2023.

Figuur 18 Het percentage bijstandsgerechtigden is vergelijkbaar met het landelijke gemiddelde en hoger dan in andere krimpregio's (2022)



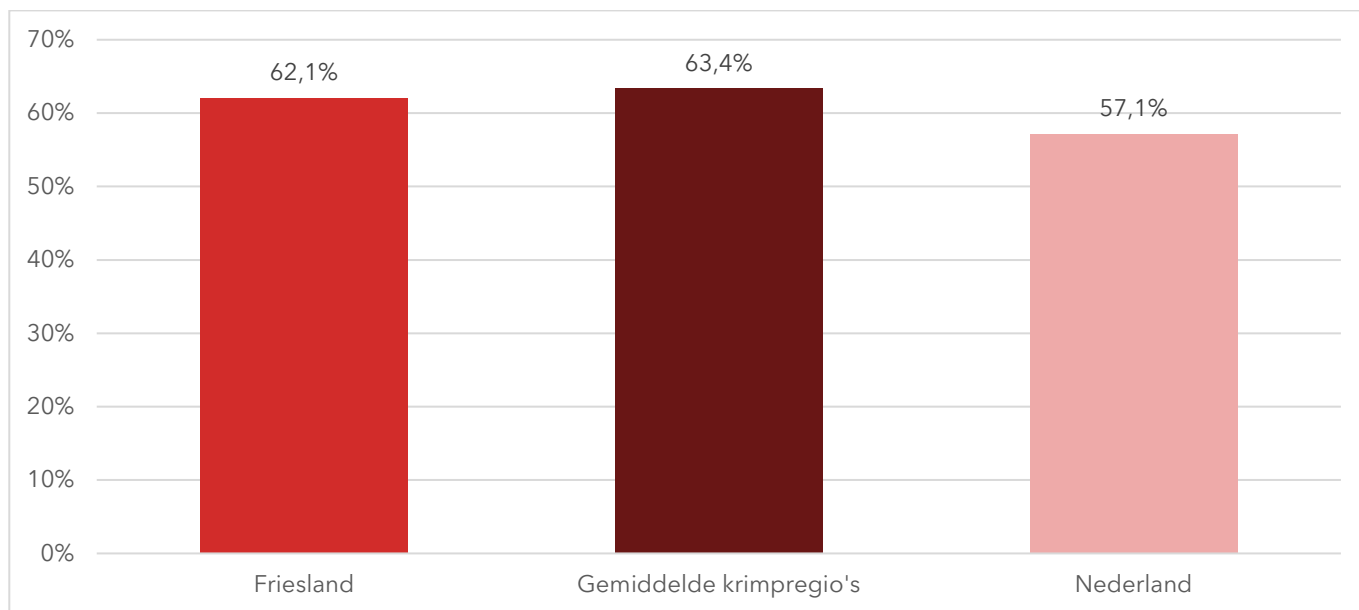
Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont het percentage bijstandsgerechtigden voor Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2022.

Brede welvaarsindicatoren

- Het eigenwoningbezit ligt in Friesland met 62,1 procent vijf procentpunt hoger dan gemiddeld in Nederland (Figuur 19). Het aantal is echter lager dan het gemiddelde in andere krimpregio's (63,4 procent).
- De levensverwachting in Friesland is gelijk aan de gemiddelde levensverwachting in Nederland (Figuur 20). Deze is echter wel 0,2 jaar hoger dan de gemiddelde levensverwachting in andere krimpregio's.

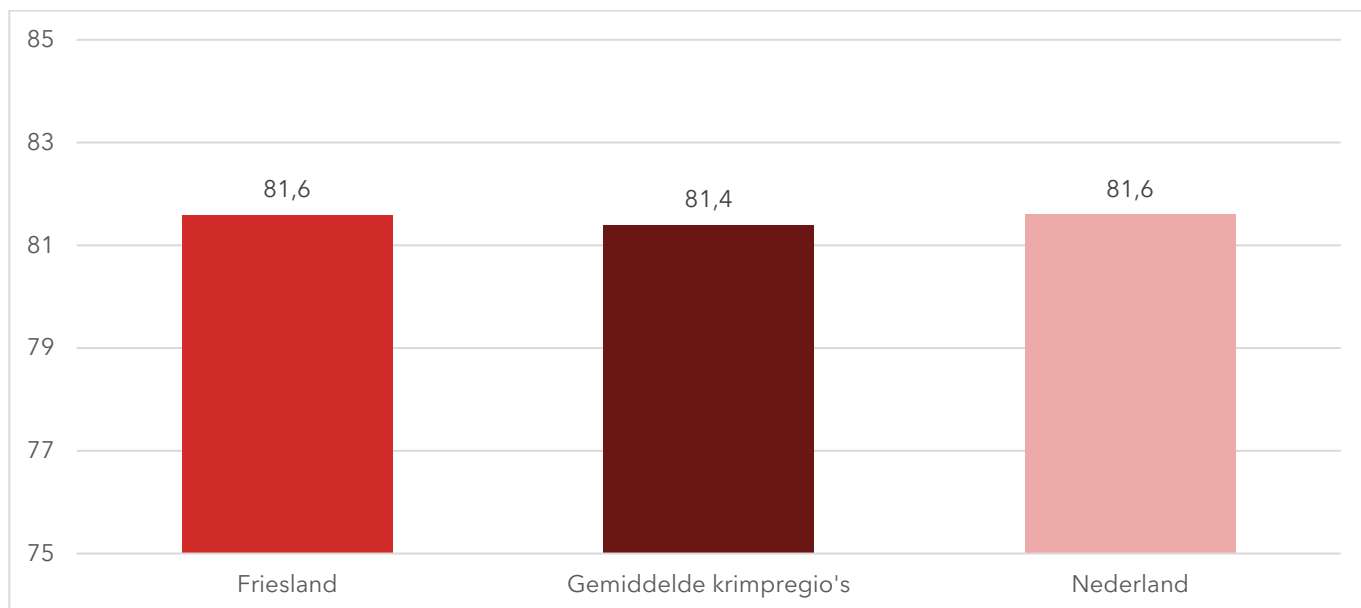
Figuur 19 Het percentage koopwoningen in Friesland ligt hoger dan het gemiddelde in Nederland, maar lager dan in andere krimpregio's (2024)



Bron: CBS (2024), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont het percentage koopwoningen voor Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2024.

Figuur 20 De levensverwachting in Friesland is vergelijkbaar met het gemiddelde in Nederland, maar 0,2 jaar hoger dan in andere krimpregio's (2022)



Bron: RIVM (2022), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

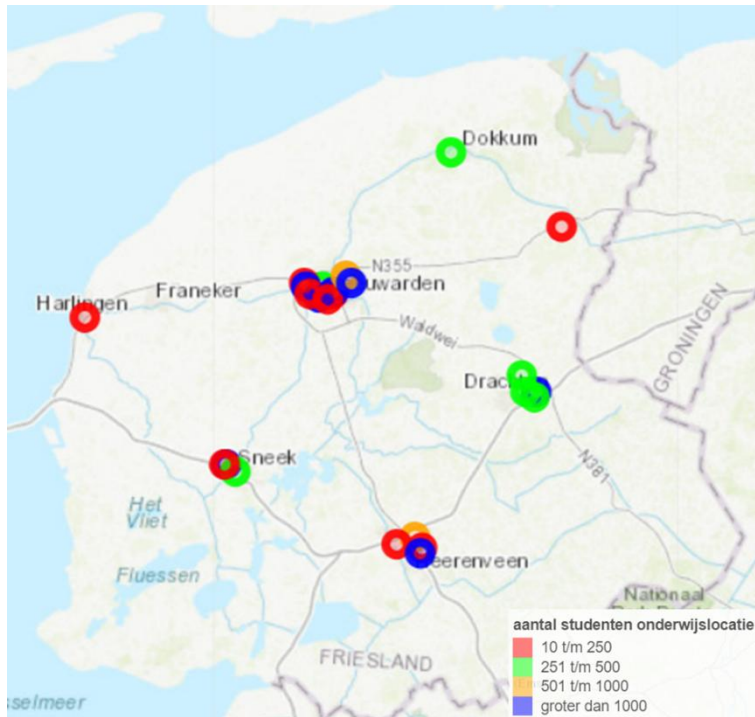
Noot: Bovenstaande grafiek toont de levensverwachting in jaren voor Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2022.

Leefbaarheid

Afstanden tot onderwijsinstellingen

- De mbo-instellingen in Friesland zijn voornamelijk geconcentreerd in grotere steden, zie Figuur 21.
- De bereikbaarheid met het OV - met de trein en voornamelijk bus - is goed, zie Tabel 2. Hierbij zij wel opgemerkt dat het niet iets zegt over de algemene reistijd naar de onderwijsinstelling toe.

Figuur 21 Regionale spreiding van mbo-instellingen, naar onderwijspopulatie



Bron: https://informatieproducten.duo.rijkscloud.nl/public/landkaart Onderwijslocaties_mbo/

Tabel 2 Mbo-instellingen zijn goed bereikbaar met het OV

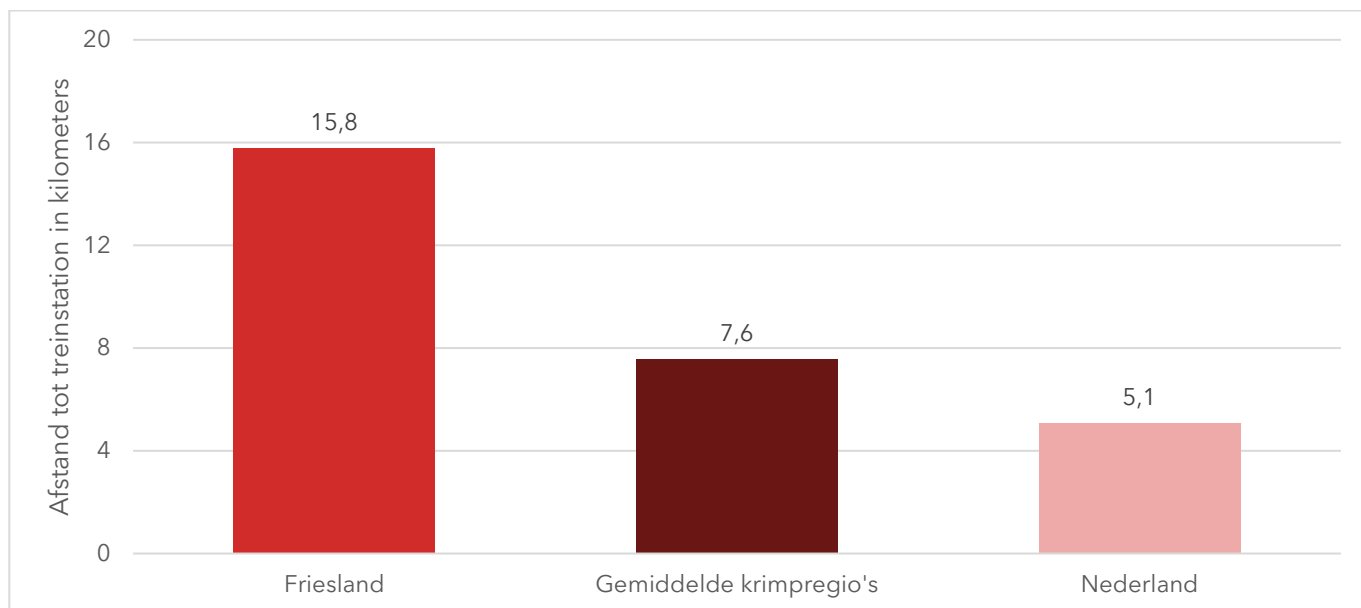
| Instelling | Locatie | Afstand Treinstation | Afstand Bushalte |
|--------------|------------|--------------------------------|--------------------------------|
| Firda | Leeuwarden | ±1,8 km (ca. 22 minuten lopen) | Direct voor de deur |
| Aeres MBO | Leeuwarden | ±3 km (ca. 35 minuten lopen) | Direct voor de deur |
| Aeres MBO | Sneek | ±1,3 km (ca. 16 minuten lopen) | Direct voor de deur |
| Nova College | Drachten | 20 km | ±1,2 km (ca. 12 minuten lopen) |

Bron: Google Maps

Afstanden tot voorzieningen

- De afstanden tot een treinstation en ziekenhuis liggen in de arbeidsmarkregio Friesland ongeveer drie keer hoger dan het landelijk gemiddelde (Figuur 22 en Figuur 23). Ook in vergelijking met de andere krimpregio's is de afstand tot voorzieningen in Friesland ongeveer twee keer zo hoog.
- De afstand tot de huisarts ligt in Friesland gemiddeld ook hoger dan in de rest van Nederland, maar in lijn met het gemiddelde van de elf krimpregio's (Figuur 24). De verschillen in afstand zijn kleiner dan voor het treinstation en het ziekenhuis.

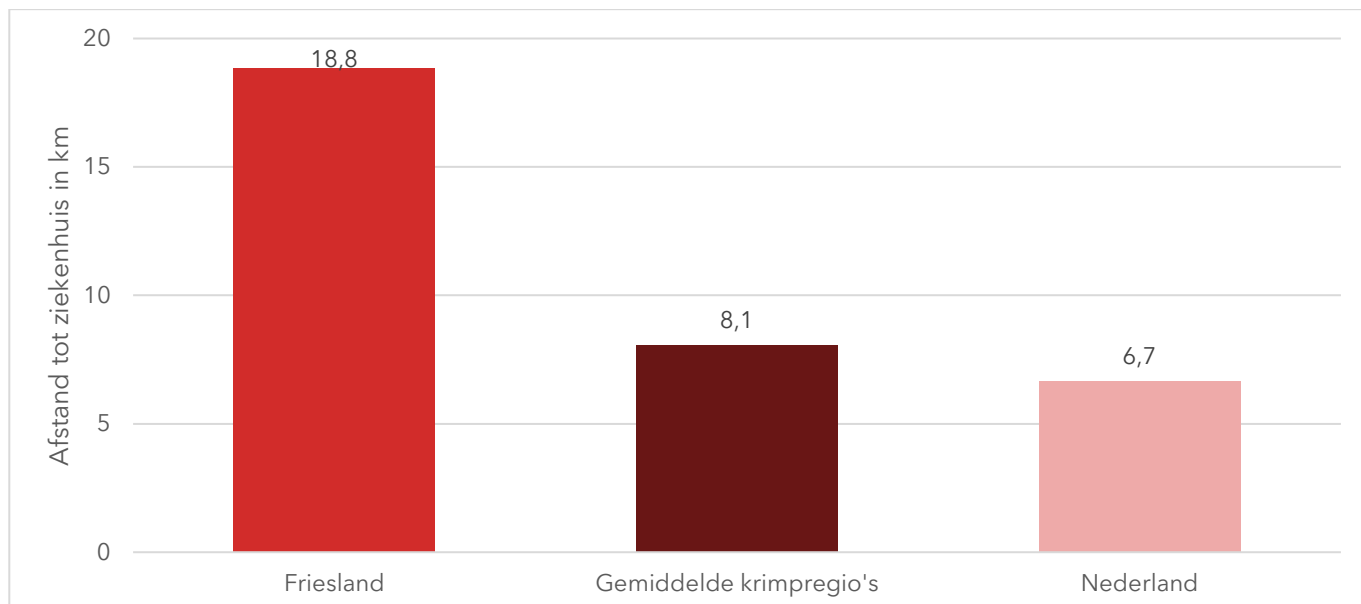
Figuur 22 De afstand tot een treinstation in Friesland is ruim twee (drie) keer hoger dan de gemiddelde afstand in alle krimpregio's (in Nederland)



Bron: CBS (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de gemiddelde afstand tot een treinstation voor de arbeidsmarktregio Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2023.

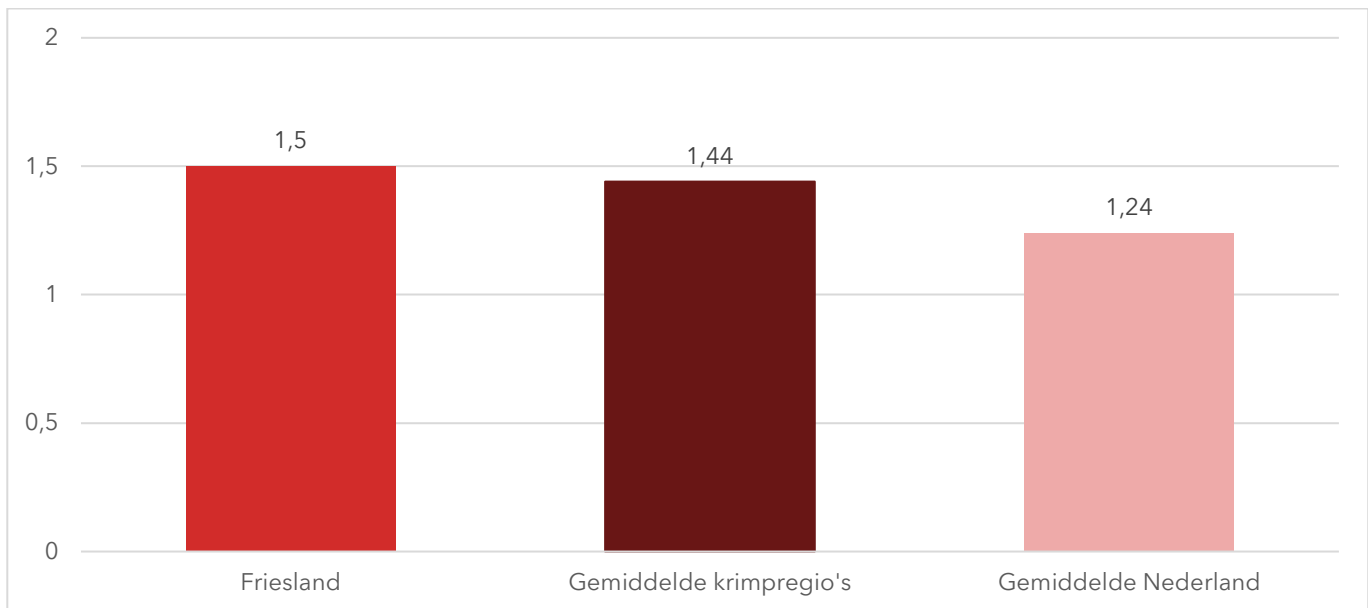
Figuur 23 De afstand tot een ziekenhuis in Friesland is ruim twee (bijna drie) keer hoger dan de gemiddelde afstand in alle krimpregio's (in Nederland)



Bron: CBS (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de gemiddelde afstand tot een ziekenhuis voor de arbeidsmarktregio Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2023.

Figuur 24 De afstand tot een huisartsenpraktijk in Friesland is hoger dan de gemiddeld afstand in alle krimpregio's en de gemiddelde afstand in Nederland



Bron: CBS (2023), bewerking SEO Economisch Onderzoek (2024)

Noot: Bovenstaande grafiek toont de gemiddelde afstand tot een huisartsenpraktijk voor de arbeidsmarktregio Friesland, het gemiddelde van de elf krimpregio's en Nederland voor het jaar 2023.

Interregionale dynamiek

Overlap en interactie aangrenzende regio's

- Friesland is een belangrijk knooppunt in de scheepvaart. Hierdoor hebben zij verbinding met de havens in Groningen en in het noorden van Duitsland.¹¹
- Via het regionale mobiliteitsteam Het Noorden Werkt Door werken overheid en bedrijfsleven samen om kwetsbare werkenden en niet-werkenden aan een baan te helpen.¹²

Grensoverschrijdende arbeidsmarkten en pendelbewegingen

- De pendelbewegingen in Friesland zijn relatief beperkt. Slecht 13 procent van de inwoners van Friesland die in loondienst werken doen dit in een andere regio.
- De grootste groep in- en uitstromers komen allebei uit de provincie Groningen (allebei 5 procent).
- In totaal is het saldo voor Friesland negatief: er reizen ongeveer 16.500 mensen meer de arbeidsmarktregio uit dan in.¹³

¹¹ Zie [Informatie Hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl](#) en [Knooppuntenboekje Friesland, Groningen en Drenthe](#)

¹² Zie [Regio in beeld 2023 Friesland](#)

¹³ Zie [Regio in beeld 2023 Friesland](#)